

Cornel-Florin SERACIN

DIN ACTIVITATEA LUI DR. AUREL COSMA JUNIOR ÎN ANII INTERBELICI

Aurel Cosma Jr. se va dăruie de-a lungul vieții lui culturii și literaturii din Banat. Prieten și colaborator al celor două proeminente figuri antifasciste, N. Titulescu și I.G. Duca, Aurel Cosma Jr. a reprezentat țara la numeroase conferințe și reuniuni internaționale.

Aurel Cosma Jr. a fost un spirit neliniștit și iscoditor, îndrăgostit până la pasiune ardentă de dorința de a revela valorile Banatului, de a le așeza într-o lumină care să le proiecteze în ansamblul valorilor noastre naționale.

Potrivit tradiției păstrate în familie, Cosmeștii se trăgeau din vechea viță a lui „Bârsan”, numită astfel de la unul din strămoșii care venise în Banat cu turme de oi din Țara Bârsei¹. Unul dintre înaintașii îndepărtați, după ce peregrinase mai multe locuri și se oprise o perioadă în apropierea Brașovului, își continuase drumul până la Moșnița.

În urma căsătoriei dintre Meletie Cosma și Elena Pocan se va naște în locuința de pe strada Belinschi, miercuri 25 martie 1901, seara, Aurel Cosma Jr. Este botezat în biserica Sf. Ilie în Dumineca de Paște, având ca naș pe maiorul Ioan Theodorovici, care îi cununase părinții.

Trăind într-o perioadă foarte grea, când pentru a face studiile elementare era nevoie de a învăța limba maghiară, tatăl său Meletie-Dușan Cosma îl va conduce din toamna lui 1905 la grădinița de copii a călugărițelor din Timișoara, cartierul Fabric. După ce tatăl său moare, mama îl va da la școala elementară confesională ortodoxă română pentru a urma „benevol” alături de alți copii români, lecții de limba română, învățător fiind Nicolae Nicorescu.

După ce tatăl său a decedat, Aurel Cosma Jr. este înregistrat în cartea funciară cu titlul de moștenire legală conform legilor în vigoare pe numele său ca fiu legitim minor, trecut sub tutela legală a unchiului său Aurel Cosma. Când este declarat major de tribunalul Timișoara, secția orfanală, unchiul său l-a luat efectiv și în chip generos ca frate bun al decedatului tată sub îngrijirea sa fără a face procedura de înfiere datorită numelui identic.

La 1 Decembrie 1918, Aurel Cosma Jr. va participa la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia votând pentru unire. După această adunare Aurel Cosma Jr. își amintea: „a fost foarte furtunoasă, iar dorințele exprimate erau categorice. Nimeni dintre bănățeni nu admitea nici un fel de formă cu substrat de autonomie locală ci toată lumea era de acord să fie votată unirea fără condiții”².

După votul de la 1 Decembrie, în ziua a doua, Aurel Cosma Jr. își reia activitatea la garda națională din Arad și munca sa la redacția ziarului „Românul”. La 27 decembrie 1918 este trimis în misiune la Budapesta, la legația ministrului plenipotențiar. Acesta urma să primească un plic de curier și să i se facă unele comunicări secrete³.

Ca prefect unchiul său avea să-l numească prin decizie funcționar al prefecturii într-un post anume creat pentru el ca „practicant” fiind astfel printre cei dintâi salariați ai noului Regat Unit al României și făcând parte din grupul primilor funcționari și colaboratori în munca grea a prefectului nou instalat. Acest post nou impunea o anumită responsabilitate, Aurel Cosma Jr. trebuia să se ocupe din ordinul și la îndrumarea unchiului său de diverse chestiuni ale presei privind prefectura și administrația română, în special să mențină legătura cu ziaristii de atunci de la diferite gazete românești sau cele scrise în alte limbi vorbite în Banat.

¹ Vasile Dudaș, *Aurel Cosma 1867-1931*, Editura Mirton, 1998, p. 23.

² Radu Păiușan, *Mișcarea națională din Banat și Marea Unire*, Editura de Vest, 1993, p. 129.

³ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale, *Fond Aurel Cosma Jr.*, dosar 187, fila 24.

La începutul lui 1919 Aurel Cosma Jr. pleacă la București pentru a se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din capitală. La data de 11 decembrie 1922 își ia diploma de licență care îi va servi pentru înscrierea ca avocat stagiar în Baroul de Ilfov din București. În 13 decembrie 1922 depune jurământul de avocat la Tribunalul Ilfov după care se înscrie la doctorat pentru a obține apoi titlul de doctor al Universității din București. După terminarea studiilor în capitală se va întoarce ca tânăr avocat acasă.

După terminarea studiilor în țară urma să plece la Paris pentru a începe o nouă activitate studențească. În perioada studenției sale la Paris a urmat cursurile de doctorat în științe politice și economice la Universitatea din Paris. În timpul acestor ani, la începutul perioadei a stat în orașul Toulouse, apoi în anii 1924-1926 la Paris. Urmează și cursurile „Școlii de ziaristică”.

În anii interbelici Aurel Cosma Jr. va desfășura o intensă activitate literară și ziaristică. Această activitate este anunțată încă din anii adolescenței când Aurel Cosma Jr. simțea o deosebită atracție pentru ziaristică. Încă din liceu ca elev începe să scrie dar fără a se gândi să publice ceva, atât în românește cât și în ungurește⁴. Cultura națională și-o va forma pe baza cărților românești găsite fie în biblioteca din cartierul Fabric, fie în biblioteca unchiului său.

În activitatea de jurnalist Aurel Cosma Jr. a fost puternic influențat de Ioan-Jivi Bănățeanul care acumulasă o vastă experiență jurnalistică în S.U.A.⁵. El va dobândi o vastă cultură în domeniul literaturii și al științelor, precum și o practică deosebită în munca de redacție și de tipografie. Va învăța de la Ioan-Jivi Bănățeanul numeroase lucruri și metode folosite în direcția activității de ziarist⁶. De la Ioan-Jivi Bănățeanul a învățat și s-a obișnuit să redacteze direct de la mașina de scris⁷. Datorită lui avea să cunoască literatura americană precum și publicistica românească de peste ocean⁸.

Cea mai amplă activitate literară a desfășurat-o Aurel Cosma Jr. la propria sa revistă „Lucafăru” din Timișoara, între anii 1935-1937. În iunie 1937 a cedat revista cu titlul de donație „Astei bănățene” înființată în anul acesta ca organism cultural al Banatului prin unificarea filialelor „Asociațiunii pentru cultura poporului român din Transilvania”. Aurel Cosma Jr. este ales atunci la noul organ de cultură și literatură în această provincie ca vicepreședinte având misiunea de a se ocupa în continuare de activitatea revistei și a editurii „Astei bănățene” până la finele Lucafărului, adică până în luna decembrie 1940.

Lozinca sub care a apărut „Lucafăru” a fost inspirată de cea a „Altărului cărții”, o asociație literară în care au activat numeroși oameni de cultură „*unificare sufletească a scriitorilor din Banat, propaganda creațiilor literare și artistice, încurajarea tinerilor și răspîndirea scrisului românesc în straturile largi ale publicului*”⁹.

În coloanele revistei „Lucafăru” și-au dat întâlnire scriitorii bănățeni cu cele mai bune condeie din București și din toate centrele culturale ale țării¹⁰.

Numărul din aprilie al revistei „Lucafăru” e de o perfecțiune desăvârșită și cu o bogăție de material de neegalat. În acest număr studiul lui Aurel Cosma Jr. despre „Literatura țărănească din Banat” este relevant.

Despre plugarii bănățeni Aurel Cosma Jr. spune că „*au o superioritate intelectuală și spirituală, care îi ridică din comun. Această superioritate n-a fost câștigată în școli sau prin instrucțiune ci ea este înnăscută, este moștenită din tată în fiu...*”

⁴ *Ibidem*, f. 1.

⁵ *Ibidem*, f. 104.

⁶ *Ibidem*, f. 108.

⁷ *Ibidem*, f. 106.

⁸ *Ibidem*, f. 108.

⁹ D.J.A.Ń., *Fond Aurel Cosma Jr.*, dosar 176, f. 26.

¹⁰ Idem, dosar 121, f. 11.

Din rândul acestor talente țărănești s-au ridicat doi scriitori, a căror nume au intrat în literatura românească din Banat. Unul este Ion Ciucurel din comuna Șoșdea, iar altul este Pavel Târbățiu, plugar din comuna Comorâște.

Dintre articolele lui Cosma Jr. în această perioadă amintesc cel publicat în „Nădejdea” din 3 august 1922 și intitulat „În jurul mutării capitalei”, în care atrage atenția că mutarea capitalei „*este tot mai mult dezbătută în ultimul timp*”¹¹. Prin articolul său vorbește vocea întregului P.N.L. „*care s-a gândit mai de mult la o nouă organizare politică a capitalei*”¹², avându-se în vedere modelul american.

În finalul articolului A. Cosma Jr. spune că această mișcare „*nu se va face curând pentru asta fiind nevoie de o sumă foarte mare de bani, iar pe de altă parte sunt multe greutăți tehnice*”¹³.

Aurel Cosma Jr. a fost ales în 1927 prima oară deputat de Timiș, cu program național liberal, pe aceeași listă de parlamentari ca și unchiul său, doctor Aurel Cosma, șeful acestui partid pentru întreg Banatul. A. Cosma Jr. a fost ales ca deputat de Timiș încă o dată.

În viața politică A. Cosma Jr. a fost mereu alături de cei oropsiți ridicând de multe ori vocea în parlamentul României în interesul celor mai sus amintiți. Într-o ședință a Camerei din martie 1934 el a adresat ministrului agriculturii o interpelație cerând să se vină în ajutorul populației sărace din jurul Lipovei care trăiește în mizerie pentru că statul le-a interzis să mai culeagă din pădurile sale uscături și să mai pășuneze vitele în aceste păduri¹⁴. În aceeași ședință a Camerei, Cosma Jr. a fost ales ca membru în comisia de politică externă a Camerei, o înaltă demnitate pe care numai puțini o obțin dar de regulă la o vârstă mai înaintată¹⁵. În comisie el reprezintă împreună cu Valeriu Papp, fost ministru de justiție, Ardealul și Banatul.

Participarea lui Cosma Jr. la numeroase conferințe internaționale este bine cunoscută în perioada interbelică.

La a patra conferință balcanică deschisă la 5 noiembrie 1933 la Salonic, din delegația României a făcut parte și doctor Cosma Jr.

Conferința balcanică are ca scop apropierea și colaborarea popoarelor balcanice în raporturile lor economice, sociale, intelectuale și politice, pentru a îndruma această apropiere spre uniunea statelor balcanice¹⁶.

Aurel Cosma Jr. a făcut parte din comisia de apropiere politică care s-a ocupat și cu aplicarea rezoluțiilor referitoare la minorități.

La această conferință Cosma Jr. a rostit un discurs în care susținea apropierea dintre țările balcanice pentru a consolida pacea în această parte a Europei care fusese în cursul secolelor focarul atâtor războaie. Aurel Cosma Jr. susține în discursul său Uniunea balcanică, dar aceasta trebuie să respecte interesele naționale ale fiecărei țări participante.

În data de 27 septembrie 1934 are loc la Istanbul ședința Comisiei politice a Uniunii interparlamentare, ocupându-se de chestiunea dezarmării și a securității.

La această ședință deputatul român Aurel Cosma Jr. a propus ca interzicerea forței și a violenței să fie sancționată nu doar de dreptul internațional, dar în același timp și de legile interne ale diferitelor state. Statele ar putea înscrie în Constituțiile și în legile lor dispoziții interzicând războiul și sancționând actele acelor care ar tulbura pacea.

¹¹ *Ibidem*, f. 30.

¹² *Idem*, dosar 117, f. 52.

¹³ *Ibidem*, f. 56.

¹⁴ D.J.A.N., *Fond Aurel Cosma Jr.*, dosar 120, f. 71.

¹⁵ „Drapelul”, 19 martie 1934.

¹⁶ D.J.A.N., *Fond Aurel Cosma Jr.*, dosar 119, f. 222.

În 1935, a XXXI-a Conferință interparlamentară s-a ținut la Bruxelles sub președinția contelui Carton de Wiart, șeful delegației belgiene. Delegația română formată din 15 parlamentari a adus în rândurile ei și pe Aurel Cosma Jr.

În comisia politică, România a fost reprezentată prin profesorul M. Djuvara și de Aurel Cosma Jr. care au lucrat și în comisia pentru reducerea armamentelor, susținând necesitatea de a se lua în discuția conferinței plenare controlul fabricării și comerțului de arme¹⁷. În comisia economică și financiară Parlamentul românesc a fost reprezentat de președintele Camerei N.N. Săveanu care a pledat pentru stabilizarea monetară precum și de deputatul Aurel Cosma Jr. care a preconizat un sistem de înțelegeri regionale pentru consolidarea economică și dezvoltarea legăturilor comerciale ale diverselor state¹⁸.

Deputatul Cosma Jr. în discursul său, a susținut necesitatea examinării problemelor tehnice ale regimului reprezentativ făcând o expunere a organizării și funcționării comisiilor parlamentare¹⁹.

În dimineața zilei de 6 iulie 1936 s-a deschis la Budapesta cea de-a XXXII-a Conferință a Uniunii interparlamentare. Printre reprezentanții României ca delegat se numără și deputatul bănățean Aurel Cosma Jr.

În perioada interbelică sunt bine cunoscute alianțele regionale, printre promotorii lor un rol important revenind și lui doctor Cosma Jr. Adept al unei bune înțelegeri regionale, Aurel Cosma Jr. va lupta pentru înființarea Micii Antante Parlamentare, un for regional important, în legătură strânsă cu Mica Înțelegere.

Se vor pune bazele înțelegerii între parlamentele român, iugoslav și cehoslovac. Necesitatea creării unei astfel de Antante Parlamentare s-a simțit pentru a răspunde tendințelor revizioniste ale frontierelor stabilite în 1919.

La serbările festive de aniversare a Unirii la 1 Decembrie 1936, în ședința solemnă a parlamentului român la care au participat și delegații parlamentelor de la Belgrad și Praga, s-au pus bazele Micii Antante Parlamentare²⁰. Președintele Camerei N.N. Săveanu a propus înființarea acestei „antante parlamentare” care a fost votată și aclamată cu însuflețită unanimitate. La această primă ședință s-a hotărât înființarea Antantei fără a se stabili structura ei organizatorică. Se cade de acord ca Aurel Cosma Jr. să plece la Belgrad pentru stabilirea principiilor de concretizare și de definitivare a noului organism parlamentar internațional²¹.

Ultima manifestare publică a Micii Antante Parlamentare ca organism viabil a fost banchetul de la restaurantul românesc din expoziția universală de tehnică și artă, o masă amicală organizată cu prilejul Conferinței interparlamentare ținută la începutul lunii septembrie 1937 la Paris, la care au participat parlamentari din România, Serbia, Cehoslovacia, fiind invitați și parlamentari din Turcia. Prin cuvântările rostite aici s-a subliniat dorința unanimă a celor prezenți de a fortifica și a lărgi cadrele alianței parlamentare prin aderarea Turciei. De organizarea acestui banchet s-a ocupat și deputatul Aurel Cosma Jr., inițiatorul multor acțiuni similare de apropiere între parlamentari. De aici poate fi considerată decedată Mica Antantă Parlamentară, în ciuda eforturilor depuse de Săveanu și de Aurel Cosma Jr.²².

Așa după cum se poate vedea din această succintă prezentare, dr. Aurel Cosma Jr. a desfășurat în anii interbelici o activitate intensă, intrând prin aceasta în istoria patriei ca un adevărat stâlp al societății din Regatul Unit al României, demonstrând prin tot ce a făcut că este un bun cunoscător al tradițiilor și obiceiurilor românești.

¹⁷ Idem, dosar 121, f. 135.

¹⁸ *Ibidem*, f. 136.

¹⁹ Idem, dosar 121, f. 141.

²⁰ Idem, dosar 185, f. 5.

²¹ *Ibidem*, f. 8.

²² *Ibidem*, f. 21.

From the activity of Doctor Aurel Cosma Jr. in inter-war period
Abstract

Aurel Cosma was born in Timisoara on 25th of March 1901. He was a very good friend and also a good collaborator with the greatest antifascist figures, such as Nicolae Titulescu and I.G. Duca. He participated on 1st of December 1918 at the Grand National Assembly in Alba Iulia and he gave his vote for the union of the Romanian Provinces. On 11th of December 1922 he graduated from the University of Bucharest and he obtained his degree in law. He was also professor at the University of Bucharest the capital of Romania, and then he returned to his home town, Timisoara.

Between 1924-1926 he attended the classes at Paris University where he paid attention to journalistic courses in order to become a good journalist. In his journalistic career he was strongly influenced by Ioan-Jivi Banațeanul, who lived in U.S.A, a journalist with a great experience.

Aurel Cosma, Jr. conducted a comprehensive review of literary activity on his own "Morning Star" in Timișoara between 1935-1937. The columns of the magazine gave writers the chance for meetings between best writers from Banat and best writers from Bucharest and in all cultural centers of the country. Aurel Cosma Jr. was elected in 1927 first deputy of Timis, the national program on the same list of Liberal MPs as his uncle Dr. Aurel Cosma, head of Liberal Party for the whole Banat. Among the political activities conducted by the Parliament, Aurel Cosma Jr. has participated to several international conferences where he sustained the idea of peace, harmony and cooperation among European nations. As a supporter of the local understanding, Aurel Cosma Jr. will fight for the establishment of Parliamentary Little Entente, an important regional forum in close with the Little Understanding. Aurel Cosma Jr. was a restless and inquisitive spirit, passionately involved in bringing to light the values from Banat, hence the Romanian values.